

Herman Giesbers: Wil je d'r over praten?

Sinds vorig jaar krijgt mijn jongste, nu in groep 5 van basisschool De Brink in Ottersum, geen rapport meer, maar een schoolverslag. In een begeleidende brief spreekt het schoolteam ook wel van een 'groeirapport'. De bedoeling is namelijk dat leerkrachten en ouders meer inzicht krijgen in hoe het kind zich ontwikkelt, niet alleen binnen een leerjaar, maar over alle leerjaren heen. Twee keer per jaar wordt het schoolverslag ingevuld en alle verslagen blijven naast elkaar bewaard tot en met groep 8. Verder is men afgestapt van het aloude puntensysteem met vijven, zessen en zeven. De ontwikkeling van de leerlingen wordt nu beschreven in termen van goed, voldoende, matig of onvoldoende. Voor sommige onderdelen, zoals technisch en begrijpend lezen, woordenschat, spelling of rekenen, wordt de ontwikkeling weergegeven in balkjes waarin met behulp van kleuren en letters aangegeven wordt in hoeverre het kind de betreffende vaardigheid voldoende of meer dan voldoende beheerst in relatie tot wat verwacht wordt op een bepaald moment in een bepaald leerjaar. Deze balkjes zijn gebaseerd op schoolonafhankelijke toetsen, zoals de AVI-toetsen voor tekstlezen, en op toetslijnen ten behoeve van een leerlingvolgsysteem van het Cito.

Ontwikkeling

Zoals al gezegd wil dit schoolteam met de overstap van cijferrapporten naar schoolverslagen allereerst een beter inzicht krijgen en bieden in hoe een kind zich ontwikkelt. Drie keer een 7 voor taal zegt op zich niet zoveel over hoe het nu echt gaat met de taalontwikkeling van Ilse of Jan Peter. Een opsplitsing in onderdelen als 'lezen met begrip', 'tekstlezen', 'woordenschat', 'stellen' en 'spelling' zegt al meer en vooral als Ilse's vorderingen

afgezet kunnen worden tegen de prestaties van leeftijdgenoten over heel het land, zoals dat kan met bijvoorbeeld de Cito-gegevens. Volgens het team werkt deze manier van rapporteren bovendien motiverend. Vooral op grond van de gedetailleerde toetsgegevens kan men laten zien dat een kind hoe dan ook vooruit gaat, iets wat bij drie keer een 7 niet meteen inzichtelijk is. Anderzijds kan men op grond van landelijke cijfers de ouders preciezer informeren over waar hun kind op een bepaald moment staat.

Indruk van de leerkracht

Uitdagend aan de aanpak van dit team vind ik dat men zich in het nieuwe schoolverslag niet beperkt tot de onafhankelijke toetsgegevens van Cito of AVI. Heel bewust heeft men ervoor gekozen te komen tot een zo goed mogelijke combinatie van dergelijke onafhankelijke toetsgegevens met de indrukken van de leerkracht over de vorderingen van een leerling op basis van wat die leerling in de klas doet. Dat zijn dan de vorderingen die weergegeven worden als goed, etcetera. Zo krijg ik een indruk van 'lezen met begrip' van mijn jongste via Cito-gegevens over hoe hij omgaat met 'betekenisrelaties' en 'verwijsrelaties', maar zijn eigen leerkracht heeft ook een evaluatie gegeven van zijn 'inzet' en 'leestoon' bij het lezen.

Het team heeft zich ook niet beperkt tot de evaluatie van het leren in strikte zin. Onder kopjes als *Omgaan met volwassenen*, *Omgaan met kinderen* en *Taakwerkhouding* krijg ik informatie over niet onbelangrijke eigenschappen als 'durft om hulp te vragen', 'is behulpzaam', 'zoekt contact met andere kinderen', 'het omgaan met conflictsituaties', 'werkt zelfstandig', 'kan samenwerken', of 'concentratie'.

Kwetsbare opstelling

Ik vind dit verslag een belangrijke, maar vooral ook een dappere stap van dit team. Door het kiezen en invullen van zulke categorieën wordt zichtbaar wat de mensen in deze school beweegt, wat zij in pedagogisch en didactisch opzicht met hun leerlingen voorhebben.

Door deze keuzes duidelijk zwart op wit te stellen in een schoolverslag durft men zich ook kwetsbaar op te stellen. Ik kom hierop door de categorie 'is spontaan' (goed, voldoende of matig) onder het kopje *Omgaan met volwassenen*, die mij toch voor enige vraagtekens plaatst. Nu moet ik zeggen, ik ben wat allergisch geworden voor het woord 'spontaan': het begrip is wat mij betreft te veel besmet geraakt door ranzige *dating*-programma's en bovendien ben ik geneigd het te associëren met de 'vertherapeutisering' van de samenleving, niet in de laatste plaats op tv. Van schaatsheld tot vereenzaamde bejaarde, van gabbermeid tot huisvrouw-achter-de-geraniums, iedereen moet open en bloot zijn innerlijkste zieleroerselen prijsgeven en wie dat niet bevalt, heeft een probleem. Wie niet spontaan zijn individuele ik weet te problematiseren is niet authentiek en durft of kan nog niet zichzelf zijn. Gechargeerd? Natuurlijk, maar zo komt er toch een aantal vragen bij mij op als in een schoolverslag kinderen geëvalueerd worden op hun spontaniteit.

Belang van spontaniteit

De eerste vraag is waarom spontaniteit eigenlijk zo belangrijk is. Het is uiteraard meer dan waarschijnlijk dat de betreffende leerkrachten een heel andere invulling geven aan spontaniteit dan ik nu gedaan heb, maar toch kan men zich afvragen in hoeverre onbewust een blanke, westerse middenklassewaarde als 'over alles moeten kunnen praten' tot norm verheven is, een norm waaraan verschillende kinderen om diverse redenen niet zullen voldoen. Sommige kinderen groeien gewoonweg niet op in een sfeer waarin alles tot op de komma geverbaliseerd moet worden, anderen zullen qua persoonlijkheid moeite hebben met zulk gedrag. Ook het naast elkaar bestaan van verschillende culturen maakt het spontaan zijn in de Nederlandse zin van het woord niet tot een eenduidig te benoemen eigenschap.

Ik heb begrepen dat op De Brink spontaniteit vooral geobserveerd wordt in relatie tot de communicatie met de leerkracht: gaat de leerling gemakkelijk in op de leerkracht, kan de leerkracht gemakkelijk contact krijgen met

de leerling. Volgens mij blijven sommige van de bovenstaande vragen ook bij deze invulling overeind. De inzet van een leerling om aandacht te krijgen van de leerkracht of om in contact te komen met de leerkracht uit zich niet bij iedereen en niet in alle culturen op dezelfde wijze. Oplettend, stil, 'braaf', en dus allerm minst spontaan gedrag kan even zo goed een signaal zijn van vragen om aandacht. Bepaalde gespreksonderwerpen die voor het ene kind bij wijze van spreken dagelijkse kost zijn (uit het gezinsleven bijvoorbeeld), kunnen voor het andere kind bijna of helemaal taboe zijn en zullen dus allerm minst leiden tot spontaan vertelgedrag. Weer andere kinderen worden misschien pas 'spontaan' als ze de ruimte en de rust krijgen van de leerkracht om zichzelf te manifesteren en slaan volkomen dicht als de leerkracht zelf te spontaan is.

Mondelinge taalvaardigheid

Spontaan zijn, spontaniteit, het blijkt al wel hiervoor, heeft veel te maken met mondelinge taal. Als een school spontaniteit opneemt als een apart te observeren categorie voor een schoolverslag, dan vraag ik mij ook af wat dat – alweer: onbewust misschien – betekent voor het onderwijs in en de evaluatie van het onderwijs in mondelinge taalvaardigheid. Om het maar weer eens gechargeerd te zeggen: is dan de eindeloos kletsende leerling met weinig inhoud taalvaardiger dan het bedachtzame type dat weinig zegt, maar meestal wel weet waar het over gaat?

Een laatste punt. Ik vraag me af in hoeverre bij het formuleren van categorieën als 'is spontaan' de leerkracht zelf niet te veel buiten schot blijft. Ik heb daar eigenlijk hierboven al een beetje op gezinspeeld bij mijn opmerking over te spontane leerkrachten die mogelijkerwijs minder spontane leerlingen al bij voorbaat de mond snoeren. Hetzelfde punt doet zich ook voor bij categorieën als 'voelt zich veilig tegenover volwassene', eveneens opgenomen onder het kopje *Omgaan met volwassenen*. Onderwijs is een interactieproces waarin op zijn minst twee partners, een leerling en een leerkracht, ieder hun eigen rol spelen en alleen al daarom zal het zo objectief mogelijk evalueren van iets als spontaniteit van een leerling buitengewoon moeilijk zijn.

Lovenswaardig initiatief

Laat ik tot slot nogmaals duidelijk zijn over het volgende. Ik vind dat De Brink een lovenswaardig initiatief heeft genomen door het statische cijferrapport te vervangen door een doorlopend schoolverslag. Ik vind ook dat deze school zonder meer een goed product heeft afgeleverd door in dat verslag te kiezen voor een combinatie van onafhankelijke toetsgegevens met leerkrachtgegevens over leerresultaten en leerlinggedrag. Precies de discussie hierboven over een observatie-categorie als spontaniteit toont aan dat men goede en gedurfde beslissingen heeft genomen. Immers, door zulke keuzes expliciet te maken in een schoolverslag en door met zulke keuzes aan de slag te gaan, stelt men zich open op en creëert men kansen om voor zichzelf steeds helderder te krijgen wat men met zijn onderwijs wil bereiken. Ik ben ervan overtuigd dat 'mijn' basisschool die kansen ook neemt.